

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 4Cdo/227/2019
Identifikačné číslo spisu: 3614201693
Dátum vydania rozhodnutia: 25.11.2020
Meno a priezvisko: JUDr. Alena Svetlovská
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2020:3614201693.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1/ F.. M.. M. E., bývajúcej v K. - I. G., E. XXX/XX, 2/ G. O., bývajúcej v K. - I. G., G. XXX/XX, 3/ S. O., bývajúceho v K., A. N. XXX/XX, 4/ Z. O., bývajúceho v K. - I. G., G. XXX/XX, 5/ L. O., bývajúcej v K. - I. G., G. XXX/XX, všetci zastúpení advokátskym združením Dudzík & Gerová, so sídlom v Topoľčanoch, Škultétyho 1597/7, proti žalovanému S. O., bývajúcemu v G.J. J. G., E. XXXX/XX, zastúpenému advokátskou kanceláriou JUDr. Zuzana Čížová, s.r.o., so sídlom v Bánovciach nad Bebravou, J. Jesenského 69, o vyslovenie dedičskej nespôsobilosti zákonného dediča, vedenom na Okresnom súde Partizánske pod sp. zn. 3 C 44/2014, o dovolaní žalovaného proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne z 13. marca 2019 sp. zn. 5 Co 27/2019, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne z 13. marca 2019 sp. zn. 5 Co 27/2019 a rozsudok Okresného súdu Partizánske z 27. septembra 2018 č. k. 3 C 44/2014 - 301 z r u š u j e a vec vracia Okresnému súdu Partizánske na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Partizánske (ďalej aj „okresný súd“ alebo „súd prvej inštancie“) rozsudkom (v poradí druhým) z 27. septembra 2018 č. k. 3 C 44/2014-301 vyslovil, že žalovaný S. O. je nespôsobilý dedič po poručiteľke F. O. a žalobcom priznal náhradu trov konania v rozsahu 100 %. Vykonaným dokazovaním zistil, že poručiteľka zanechala závet spísaný formou notárskej zápisnice z 5. decembra 2002, ktorý bol spísaný notárom JUDr. Vladimírom Košíkom pod N 110/02, Nz 106/02. Ďalej zistil, že 10. októbra 2006 bola podpísaná kúpna zmluva, podľa ktorej poručiteľka odpredala nehnuteľnosti, ktorých bola vlastníčkou, žalovanému a jeho manželke. Za účelom zistenia prípadného sfalšovania podpisu poručiteľky vykonal znalecké dokazovanie a na základe znaleckého posudku zistil, že kúpnu zmluvu za poručiteľku podpísala manželka žalovaného. Z takto zisteného skutkového stavu vyvodil záver, že vzhľadom na to, že podpis vykonala manželka žalovaného, o takomto konaní musel žalovaný vedieť. Súd nepovažoval za dôležité či žalovaný na takéto konanie svoju manželku pohol alebo nie, pretože už len tichý súhlas s takto uzatvorenou zmluvou považoval za zavrnutia hodné konanie voči poručiteľke z dôvodu, že počas života poručiteľky sa snažil získať majetok, ktorý mal nadobudnúť až po jej smrti. Úkon, ktorý smeruje k tomu, aby bez vôle alebo proti vôli poručiteľky nadobudol vlastnícke

právo k majetku, ktorý mu bol v závete odkázaný považoval súd za úkon, ktorý smeruje proti poručiiteľkinej poslednej vôli, pretože podľa nej mal tento majetok nadobudnúť až okamihom smrti poručiiteľky.

2. Krajský súd v Trenčíne (ďalej aj „krajský súd“ alebo „odvolací súd“) na odvolanie žalovaného rozsudkom z 13. marca 2019 sp. zn. 5 Co 27/2019 uvedený rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil a žalobcom 1/ až 5/ priznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 %. Odvolací súd sa v celom rozsahu stotožnil s odôvodnením rozhodnutia. V súdnej veci nezistil žiadne okolnosti, ktoré by spochybňovali správnosť rozhodnutia súdu prvej inštancie, súd venoval náležitú pozornosť zisteniu všetkých rozhodných skutočností, dostatočne zistil skutkový stav a mal spoľahlivé a dostatočné podklady pre rozhodnutie o veci. Dôvody, pre ktoré tak urobil, podrobne uviedol v odôvodnení rozsudku. S týmito dôvodmi sa v celom rozsahu stotožnil aj odvolací súd a v podrobnostiach na ne odkázal. Zdôraznil, že žalovaný o podpise kúpnej zmluvy za poručiiteľku svojou manželkou minimálne vedel a teda takéto konanie umožnil, čo spolu so skutočnosťou, že podľa záveru poručiiteľka prejavila vôľu, aby žalovaný sa stal titulom závetného dedenia vlastníkom kúpnu zmluvou prevádzaných nehnuteľností až jej smrťou, musí byť nutne hodnotené ako zavrhnutie hodné konanie proti prejavu poručiiteľkinej poslednej vôle. Uzavrel, že takýmto záveru nebráni ani tá skutočnosť, že posledná vôľa poručiiteľky zachytená v závete z 5. decembra 2002 zostala zachovaná a rešpektovaná, pretože titulom predmetnej kúpnej zmluvy mal žalovaný nadobudnúť vlastnícke právo iba k predmetným nehnuteľnostiam, ktoré mu poručiiteľka aj tak závetne odkázala a ani tvrdenie žalovaného, že ostatní dedičia neboli touto kúpnu zmluvou ukrátení, keď poručiiteľka mala aj iný majetok.

3. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podal dovolanie žalovaný, ktorý žiadal napadnuté rozhodnutie spolu s rozsudkom súdu prvej inštancie zmeniť a žalobu zamietnuť. Prípustnosť dovolania dovolateľ vyvodil z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b/ C.s.p., keďže napadnuté rozsudky spočívajú v nesprávnom právnom posúdení veci. Podľa obsahu dovolania konajúce súdy dospeli k nesprávne právnemu posúdeniu veci ohľadne zavrhnutie hodného konania proti prejavu poručiiteľovej poslednej vôle. Bol názoru, že o dedičsky nespôsobilého dediča z dôvodu zavrhnutie hodného konania pôjde iba v tých prípadoch, kedy sa dedič dopustí konania, ktorým sa snaží vyvolať usporiadanie dedičskej postupnosti v rozpore s vôľou poručiiteľa, pričom za takéto konanie možno považovať všetky druhy fyzického alebo psychického donútenia k zriadeniu závetu určitého obsahu, konanie, ktorým bolo poručiiteľovi zabránené prejsť svoju skutočnú vôľu v závete, či zriadiť závet, zmeniť závet alebo zrušiť závet a taktiež konanie, ktorého cieľom je potlačenie zriadeného závetu napríklad zničením listiny či zatajením jej existencie, alebo jej sfaľovaním. Uviedol, že údajné konanie žalovaného (nepreukázaná vedomosť o tom, že manželka mala sfaľovať podpis poručiiteľky na kúpnej zmluve) vôbec nesmerovalo proti prejavu poručiiteľkinej poslednej vôle a ani uzavretie kúpnej zmluvy nesmerovalo proti prejavu poručiiteľkinej poslednej vôle. Zdôraznil, že na základe závetu zriadeného poručiiteľkou by sa tak či onak stal vlastníkom nehnuteľností, ktoré nadobudol spolu s manželkou do bezpodielového spoluvlastníctva manželov na základe kúpnej zmluvy uzavretej s poručiiteľkou 10. októbra 2006, ktorú námietku odvolací súd vyhodnotil ako neopodstatnenú.

4. Žalobcovia 1/ až 4/ vo vyjadrení k dovolaniu uviedli, že dovolanie nepovažuje za dôvodné a navrhli, aby ho najvyšší súd zamietol. Uplatnili si aj náhradu trov právneho zastúpenia.

5. Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 35 C.s.p.) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 C.s.p.) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 a 2 C.s.p.), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 C.s.p.), preskúmal vec bez nariadenia pojednávania a dospel k záveru, že napadnutý rozsudok krajského súdu spolu s rozhodnutím okresného súdu treba zrušiť.

6. V zmysle § 419 C.s.p. dovolanie je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 C.s.p.

7. Podľa § 421 ods. 1 C. s. p. dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a/ pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu, b/ ktorá v rozhodovacej praxi odvolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c/ ktorá je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

8. Podľa § 432 ods. 1, 2 C.s.p. dovolanie prípustné podľa § 421 možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia.

9. Žalovaný prípustnosť dovolania vyvodzuje z § 421 ods. 1 písm. b/ C.s.p., podľa ktorého dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi odvolacieho súdu ešte nebola vyriešená. Uviedol, že otázka zavrnutia hodného konania proti prejavu poslednej vôle poručiťľa, ktoré nesmerovalo proti prejavu poslednej vôle poručiťľa nie je v predchádzajúcej judikatúre najvyššieho súdu doposiaľ riešená. Zdôraznil, že ak okresný a krajský súd uviedli, že je nepodstatné, že na základe závetu zriadeného poručiťľkou by sa tak či onak stal vlastníkom nehnuteľností, ktoré nadobudol spolu s manželkou do bezpodielového spoluvlastníctva manželov na základe kúpnej zmluvy uzavretej s poručiťľkou, vec nesprávne právne posúdili v zmysle ustanovenia § 432 ods. 1 C.s.p.

10. V preskúmvanej veci dovolateľ trval na tom, že základná právna otázka, od posúdenia ktorej závisí predmetná vec ešte v praxi odvolacieho súdu rozhodovaná nebola.

11. So zreteľom na nastolenie právnej otázky spôsobom zodpovedajúcim § 421 ods. 1 písm. b/ C.s.p., najvyšší súd dospel k záveru, že mimoriadny opravný prostriedok žalovaného je v danom prípade v zmysle citovaného ustanovenia C.s.p. procesne prípustný.

12. Po konštatovaní prípustnosti dovolania podrobil dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu meritórnemu dovolaciemu prieskumu. Pristúpil teda k posúdeniu dôvodnosti dovolania z hľadiska uplatneného dovolacieho dôvodu, t. j. z hľadiska právneho posúdenia veci odvolacím súdom vo vymedzenej právnej otázke vo väzbe na zistený skutkový stav.

13. Právnym posúdením veci je aplikácia práva na zistený skutkový stav. Je to činnosť súdu spočívajúca v podradení zisteného skutkového stavu príslušnej právnej norme, ktorá vedie súd k záveru o právach a povinnostiach účastníkov právneho vzťahu. Súd pri tejto činnosti rieši právne otázky (questio iuris). Ich riešeniu predchádza riešenie skutkových otázok (questio facti), teda zistenie skutkového stavu. Právne posúdenie je všeobecne nesprávne, ak sa súd dopustil omylu pri tejto činnosti, t. j. ak posúdil vec podľa právnej normy, ktorá na zistený skutkový stav nedopadá, alebo správne určenú právnu normu nesprávne vyložil, prípadne ju na daný skutkový stav nesprávne aplikoval.

14. Podľa § 469 Občianskeho zákonníka nededí, kto sa dopustil úmyselného trestného činu proti poručiťľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom alebo zavrnutia hodného konania proti prejavu poručiťľovej poslednej vôle. Môže však dediť, ak mu poručiťľ tento čin odpustí.

15. Podľa ustanovenia § 460 Občianskeho zákonníka sa dedičstvo nadobúda smrťou poručiťľa. Táto zásada však neplatí absolútne. Na to, aby dedič mohol dediť, musia byť splnené a preukázané nasledovné skutočnosti - musí existovať dedičský titul a musí existovať dedičská spôsobilosť. Dedičskú spôsobilosť má každý subjekt, ktorý má spôsobilosť mať práva a povinnosti. Z uvedeného vyplýva, že na nadobudnutie dedičstva sa u fyzickej osoby nevyžaduje jej spôsobilosť na právne úkony, pretože k prechodu majetku na dedičov dochádza zo zákona.

16. To znamená, že dedičom môže byť aj maloleté dieťa, osoba s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony alebo osoba zbavená spôsobilosti na právne úkony. V dedičskom konaní za takúto osobu koná jej zákonný zástupca alebo opatrovník stanovený súdom.

17. Ako dedič môže vystupovať aj právnická osoba, je však nevyhnutné, aby v okamihu smrti poručiteľa táto právne existovala. Právnická osoba môže byť dedičom len na základe závetu, nikdy nie na základe zákona. Štát má vždy právnu subjektivitu, môže teda dediť, ale taktiež len na základe závetu, príp. len vtedy, ak dedičstvo nenadobudne žiadny iný dedič.

18. Na to, aby došlo k dedeniu sa vyžaduje okrem smrti fyzickej osoby, existencie majetkových práv, ktoré smrťou nezanikajú ani neprechádzajú na iné právne subjekty inak než dedením a dedičského titulu aj spôsobilý subjekt dedičského práva.

19. Zo všeobecného pravidla, ohľadom toho, že každý subjekt má dedičskú spôsobilosť, Občiansky zákonník pozná dve výnimky, v zmysle ktorých môže aj fyzická osoba s dedičským titulom, ktorá má v deň poručiteľovej smrti spôsobilosť mať práva a povinnosti, byť nevhodná na nadobudnutie dedičstva. Každý, kto má právny záujem na tom, aby bol takýto nespôsobilý dedič z dedičského okruhu vylúčený, môže v dedičskom konaní uplatniť predmetné zákonné výnimky. Pre dedičskú nespôsobilosť môže byť z dedičstva vylúčený tak dedič zo zákona, ako aj dedič zo závetu.

20. Nespôsobilým dedičom v zmysle § 469 Občianskeho zákonníka môže byť výlučne fyzická osoba. Nededí, kto sa dopustil úmyselného trestného činu proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom alebo sa dopustil zavrhnutia hodného konania proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle.

21. Dedičská spôsobilosť nastáva zo zákona a prihliada sa k nej z úradnej povinnosti. Nespôsobilý dedič nededí, hľadá sa na neho, ako by sa smrti poručiteľa nedožil. Pojem zavrhnutia hodné konanie proti prejavu poslednej vôle poručiteľa nie je v Občianskom zákonníku definovaný. V súlade s právnou teóriou je treba prejavom poslednej vôle poručiteľa rozumieť poručiteľove úkony smerujúce k stanoveniu okruhu dedičov (t.j. závet, vydedenie) aj úkony smerujúce k tomu, aby došlo k dedeniu zo zákona (napr. zrušenie či odvolanie závetu alebo vydedenie). Dedičskú nespôsobilosť pritom má za následok iba také konanie proti prejavu poslednej vôle poručiteľa, ak ide o konanie úmyselné, ktoré možno so zreteľom k motivácii, forme, intenzite či účinky považovať za zavrhnutie hodné. Konaním proti prejavu poslednej vôle poručiteľa navyše môže byť nie len konanie smerujúce proti listine, na ktorej je zachytená posledná vôľa poručiteľa, ale tiež konanie, ktoré sleduje zmarenie či ovplyvnenie realizácie slobodného prejavu poslednej vôle poručiteľa.

22. Z vyššie uvedeného teda vyplýva, že o dedičsky nespôsobilého dediča z dôvodu zavrhnutia hodného konania proti prejavu poslednej vôle poručiteľa môže ísť iba v tých prípadoch, kedy sa dedič dopustí konania, ktorým sa snaží vyvolať usporiadanie dedičskej postupnosti v rozpore s vôľou poručiteľa v tomto smere (napr. aby sa určitá osoba stala dedičom, alebo naopak, aby sa osoba, ktorú poručiteľ určil závetom za svojho dediča, dedičom nestala). Zrejme pôjde o všetky druhy fyzického alebo psychického donútenia smerujúceho k zriadeniu závetu určitého obsahu, o konanie, ktorým bolo poručiteľovi zabránené prejaviť svoju skutočnú vôľu v závete či zriadiť, zmeniť alebo zrušiť závet, ako i o konanie, ktorého cieľom je potlačenie už zriadeného závetu a to napríklad zničením listiny či zatajením jej existencie, alebo jej sfalšovaním alebo podvrhnutím. Naproti tomu za konanie proti prejavu poslednej vôle poručiteľa v zmysle ustanovenia § 469 Občianskeho zákonníka nebude možné považovať také konanie dediča, ktorého cieľom bude dosiahnutie stavu, aby závetom povolaný dedič nenadobudol majetok, ktorý by mu inak mal podľa predmetného závetu pripadnúť (napríklad tým, že majetok poručiteľa zatají) bez toho, aby tým bola dotknutá posledná vôľa poručiteľa o okruhu jeho dedičov, pretože takéto konanie nesmeruje proti prejavu poslednej vôle poručiteľa.

23. V prejednávanej veci z obsahu spisu vyplýva, že žalovanému naďalej svedčí dedičské právo zo závetu z 5. decembra 2002, ktorým bol ustanovený za dediča nehnuteľností v katastrálnom území H. a to parcely č. XX/X - zastavané plochy o výmere 386 m², parcely č. XX/X - zastavané plochy o výmere

45 m², parcely č. XX/X - zastavané plochy o výmere 67 m², parcely č. XX/X - zastavané plochy o výmere 170 m², parcely č. XX/X - zastavané plochy o výmere 29 m², stavby súpisné č. XX na parcele č. XX/X - rodinný dom, všetky zapísané na liste vlastníctva č. XXX, pretože nebolo zistené a žiadna zo strán sporu netvrdila, že by došlo k zrušeniu závetu z 5. decembra 2002 v zmysle § 480 Občianskeho zákonníka (napríklad jeho odvolaním alebo zriadením nového závetu v rozsahu, ktorý by vylučoval žalovaného z dedičského práva zo závetu z 5. decembra 2002, alebo jeho zničením), že by sa žalovaný stal dedičky nespôsobilý v zmysle ustanovenia § 469 Občianskeho zákonníka, alebo že by dedičstvo po poručiteľke odmietol. Za tohto stavu má dovolací súd za to, že konaním žalovaného, ktoré spočívalo v tom, že žalovaný s manželkou uzavrel s poručiteľkou 10. októbra 2006 kúpnu zmluvu, predmetom ktorej boli nehnuteľnosti identické s nehnuteľnosťami, ktoré boli predmetom závetu, nedošlo k odlišnému usporiadaniu dedičskej postupnosti po poručiteľke v rozpore s jej vôľou vyjadreniu v závete zriadenom 5. decembra 2002. Z uvedeného dôvodu, teda že konanie žalovaného nesmerovali proti prejavu poslednej vôle poručiteľky, súdy nesprávne dospeli k záveru, že sa žalovaný dopustil zavrhnutia hodného konania proti prejavu poslednej vôle poručiteľky a skutočnosť, že uzavrel spolu s manželkou s poručiteľkou kúpnu zmluvu, predmetom ktorej boli nehnuteľnosti identické s nehnuteľnosťami, ktoré boli obsahom závetu, tak nemohla mať za následok jeho dedičskú nespôsobilosť v zmysle ustanovenia § 469 Občianskeho zákonníka.

24. V preskúmvanej veci dovolateľ opodstatnene namietal nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom. Táto nesprávnosť bola daná predovšetkým nesprávnou interpretáciou a aplikáciou ustanovenia § 469 Občianskeho zákonníka. Keďže odvolací súd, ale aj okresný súd otázku zavrhnutia hodného konania žalovaného neposúdili správne, dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu ako aj rozsudok prvoinštančného súdu v celom rozsahu zrušil (§ 439 písm. a/ a § 449 ods. 1 a 2 C.s.p.) a vec vrátil prvoinštančnému súdu na ďalšie konanie (§ 450 C.s.p.). V novom rozhodnutí rozhodne súd, ktorému sa vec vracia, znova o trovách pôvodného konania a tiež dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 C.s.p.).

25. Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.